

Wij hopen en verwachten dat veel trainers, taalcoaches en andere deskundigheidsbevorderaars binnen opleidingen in het vmbo, aan regionale opleidingscentra (roc's) en in het hoger beroepsonderwijs (hbo) met dit materiaal aan de slag kunnen. *Zichtbare Taaltaken* is immers een rijke website, waar tal van mogelijkheden in verscholen zitten.

Ter info: Annelies Kappers van Film@Taal kan instructieworkshops geven voor begeleiders die ermee aan de slag willen en inzicht willen hebben in de gebruiksmogelijkheden⁴.

Noten

¹ De film is te zien op <http://ott.scriptfactory.nl>.

² Het materiaal van *Zichtbare Taaltaken* is beschikbaar voor alle taalcoaches, docenten, managers en stagebegeleiders van het middelbaar beroepsonderwijs. De site is te vinden op <http://www.filmmettaal.nl>. Je krijgt een inlog.

³ Bohnenn, E, F. Jansen e.a. (2007). *Raamwerk Nederlands. Nederlands in (v)mbo-opleiding, beroep en maatschappij*. 's-Hertogenbosch: Cinop.

⁴ Contact: filmmettaal@gmail.com of 0626542143.

Ronde 4

Atty Tordoir & Hella Kroon
 APS, Utrecht
 Contact: a.tordoir@aps.nl
h.kroon@aps.nl

De kracht van interactief voorlezen in het voortgezet onderwijs: elke docent kan het leren!

1. Inleiding

Veel leerlingen in het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) en het praktijkonderwijs hebben een negatieve attitude ten aanzien van fictie lezen. Ze lezen weinig uit zichzelf. Veel lezen heeft nochtans een positief effect op zowel de persoonlijke als de cognitieve ontwikkeling van kinderen, zoals wordt aangetoond in de diver-

se bijdragen aan de publicatie *Lezen in het VMBO. Onderzoek – interventie – praktijk* (Schram 2007) van de Stichting Lezen. De school kan er veel aan doen om van leerlingen enthousiaste lezers te maken. Ook de rol van de docent is hierbij van cruciaal belang. Niet voor niets zijn er in Nederland en Vlaanderen tal van activiteiten om het lezen te bevorderen. APS-Taal onderzoekt, in samenwerking met de Stichting Lezen, in een kort ontwikkeltraject een nieuwe aanpak, die in de periode september tot november 2010 op drie scholen voor vmbo en praktijkonderwijs wordt uitgetoetst. Op HSN 2010 presenteren we onze ervaringen en de resultaten, voor zover dan beschikbaar. In deze bijdrage aan het programmaboek vertellen we alvast iets over de aanleiding, het doel en de inhoud van het traject.

2. Interactief voorlezen in het voortgezet onderwijs

In het Nederlandse voortgezet onderwijs wordt niet veel voorgelezen. Voorlezen vindt vooral plaats in het basisonderwijs en daar vooral in de onderbouw. Wij denken dat voorlezen een krachtig middel kan zijn om leerlingen die uit zichzelf weinig lezen te leren genieten van boeken en verhalen, vooral als de docent erin slaagt om een gesprek op gang te brengen over wat werd gelezen. Het idee hiervoor is ontstaan op het Nova College in Amsterdam, waar we deze aanpak in de praktijk zagen uitgevoerd door Monique Castenmiller, het hoofd van de mediatheek. Het Nova College is een redelijk grote school voor vmbo met een zeer zwakke leerling-populatie. Monique is constant op zoek naar manieren om de leerlingen te interesseren voor fictie. Zij raakte geïnspireerd door het werk van Aidan Chambers, de Britse schrijver en expert op het gebied van jeugdliteratuur en leesbevordering. Chambers hecht grote waarde aan het op gang brengen van kwaliteitsvolle gesprekken over boeken door volwassenen. Zulke gesprekken over boeken kunnen bij lezers van alle leeftijden de kijk op wat werd gelezen verdiepen. In zijn in Nederland en Vlaanderen vrijwel alleen in het basisonderwijs bekende boeken *Vertel eens* en *De leesomgeving* geeft Chambers hiervoor tal van goed onderbouwde argumenten en praktische tips.

Bij Chambers gaat het om veel meer dan het bevorderen van leesplezier. In een interview met Karin Kustermans in het tijdschrift *Leesgoed* (2008) zegt hij: “Het is de taak van de leerkracht om je boeken te geven waarvan jij nog niet weet dat je ze misschien leuk vindt, en je te helpen ze graag te lezen. De ongemakkelijke waarheid is dat als je plezier wilt vinden in dingen die een grote kwaliteit en rijkdom in zich dragen, er altijd een moeilijk moment is waar je door moet. [...] Wanneer kinderen op het punt staan een hoger niveau van leesvaardigheid te bereiken, zullen er momenten zijn dat ze het te lastig, te saai vinden. Als je op het niveau blijft steken dat je kinderen gewoon laat lezen wat ze willen lezen, voed je ze maar half op, en dat is niet genoeg. Hoe je daarmee om moet gaan, is een didactisch probleem. De grote didactische vaardigheid is de twee samen te brengen: kinderen ertoe te brengen datgene te lezen wat ze moeilijk vinden, zodat ze er uiteindelijk ook plezier aan beleven”.

3. Niet alleen docenten Nederlands

Op het Nova College filmden we een voorleessessie van Monique Castenmiller in een internationale schakelklas. Monique las voor uit *Pudding Tarzan* van Ole Lund Kirkegaard en stelde tussendoor en na afloop verschillende soorten vragen aan de klas. Vragen naar de betekenis van woorden, vragen naar feiten, maar ook vragen als: ‘Waar gaat dit boek over, denk je?’ en ‘Wat zou je de hoofdpersoon aanraden?’

Op een studiedag over taalbeleid lieten we de opname aan de docenten van de onderbouw zien als introductie op het onderdeel ‘fictiebeleid’. Tot onze verbazing zagen we een paar weken later de docenten gymnastiek en wiskunde met *Pudding Tarzan* onder hun arm door de school lopen. In hun mentoruur waren ze spontaan begonnen met voorlezen en zowel zichzelf als de klas ontleenden hieraan veel plezier. Dat bracht ons op het idee om de aanpak niet alleen te richten op de docenten Nederlands, maar op alle docenten, ongeacht het vak dat ze geven. We stapten met ons idee naar de Stichting Lezen, die direct enthousiast reageerde en bereid was om naast het ministerie van OCW, als cofinancier op te treden. In nauw overleg stelden we een projectplan op.

4. Onderzoeksvragen en werkwijze

In ons project willen we een antwoord geven op de volgende vragen:

1. Hoe kan je interactief voorlezen schoolbreed inzetten (in het kader van taalbeleid)?
2. Wat is het effect van interactief voorlezen op leerlingen en docenten?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden, voeren we in 2010 de volgende activiteiten uit:

- ontwikkelen en uitvoeren van een proeftraining interactief voorlezen op drie scholen voor vmbo of voor praktijkonderwijs;
- opstellen van een boekenlijst met titels die geschikt zijn voor de doelgroep;
- maken van een professionele dvd met aansprekende filmopnamen van interactief voorlezen in vier verschillende klassen en leerjaren.

We onderzoeken de resultaten van de proeftraining met behulp van actieonderzoek door de deelnemende docenten en onszelf. Daarnaast voeren externe onderzoekers een nul- en eindmeting naar de effecten van de training uit. Gekeken wordt daarbij naar:

- leesmotivatie en leesplezier van de leerlingen;
- didactische vaardigheid en motivatie met betrekking tot het interactief voorlezen van de deelnemende docenten;
- wat de aanpak bijdraagt aan schoolbreed taalbeleid.

5. Kern van de aanpak

Een geoefende voorlezer is in staat om voor, tijdens en na het lezen verschillende soorten vragen te stellen en hiermee een gesprek met – en zeker ook tussen – de leerlingen op gang te brengen. Vragen, die leerlingen helpen om wat ze gelezen hebben beter te begrijpen en die het denken prikkelen. De persoonlijke beleving staat daarbij altijd centraal en er zijn geen goede of foute antwoorden.

Het corpus vragen dat Chambers heeft ontwikkeld, is het uitgangpunt geweest voor een door ons ontwikkelde lijst met vragen die je vooraf, tijdens en na het voorlezen kunt stellen.

Basisvragen – bedoeld om het praten op gang te krijgen.

Bijvoorbeeld:

- Wat/welk stukje vind je mooi, goed (of juist niet)?
- Wat vind je moeilijk/vreemd/onduidelijk?

Algemene vragen – meer gericht op de beleving, op vergelijking met andere boeken of verhalen en op verwachtingen.

Bijvoorbeeld:

- Ken je een boek dat hier op lijkt?
- Wat zie je in je hoofd tijdens het lezen?
- Wat dacht je toen je het boek zag?

Specifieke vragen

Bijvoorbeeld:

- Welk personage vind je interessant?
- Wie vertelt het verhaal? Hoe weet je dat?
- Wat voelt de hoofdpersoon? Hoe weet je dat?
- Wat zou x kunnen doen?

En natuurlijk is aandacht voor moeilijke woorden specifiek voor onze doelgroep. Interactieve voorlezers selecteren bij het voorbereiden kernwoorden die problemen zouden kunnen opleveren en zorgen dat ze die uit kunnen leggen, waar nodig met beeld en gebaar.

Referenties

Chambers, A. (2002). *Vertel eens: kinderen lezen en praten*. Den Haag: Biblion Uitgeverij.

Chambers, A. (2002). *De leesomgeving. Hoe volwassenen kinderen kunnen helpen van boeken te genieten*. Den Haag: Biblion Uitgeverij.

Schram, D. (2007). *Lezen in het VMBO. Onderzoek – interventie – praktijk*. Delft: Eburon.

Van Acker, T. e.a. (2005). *Voorlezen kan iedereen! Handboek met tips, interviews, voorbeelden, klassiekers*. Leidschendam: Biblion.

Ronde 6

Bert de Vos

APS, Utrecht

Contact: b.devos@aps.nl

Lezen: een doorlopende leerlijn mét de leerling

1. Inhoud van de lessen

Op het Cals College in IJsselstein volgen alle leerlingen in de brugklas een leesprogramma, waarbij de betrokkenheid van de leerling hoog is en gevarieerde lesvormen en manieren van beoordelen worden ingezet. Het programma is gericht op het verbeteren van de leesvaardigheid door gerichte oefening van deelvaardigheden te geven, door leesstrategieën aan te leren, door veel rijke leesopdrachten bij Nederlands en bij andere vakken te geven en door herhaaldelijk te reflecteren op de eigen leesvaardigheid.

Aan het begin van het programma is er een externe toets (de Dialangtoets), bedoeld om het leesniveau van de leerlingen te bepalen. De toets wordt zo vroeg mogelijk in het schooljaar afgenomen. De toets vormt de basis voor gesprekken met leerlingen en geeft de leerkrachten informatie over het leesniveau van hun leerlingen. Tussendoor maken de leerlingen de leestoetsen uit de methode. Deze methodetoetsen worden, behalve als stand van zaken, ook bij het toekennen van een cijfer gebruikt.

Vanaf het begin van het schooljaar is er een intensief programma leesvaardigheid, waarin de leerlingen leesstrategieën en specifieke deelvaardigheden, zoals hoofd- en bijzaken onderscheiden en feiten en meningen herkennen, aanleren. De lessen vinden plaats in mentorlessen en bij het vak Nederlands. Het zijn lessen buiten de lesmethode die toewerken naar het gebruik van 4 leesposters die in alle klassen zichtbaar aan de muur hangen. Het programma is intensief: 2 lessen per week (een mentorles en een les Nederlands) worden er aan besteed. Na 10 weken is het volledige programma doorlopen. Alle vakleerkrachten weten van deze werkwijze af en kunnen leesteksten met leerlingen bespreken met behulp van de posters. Na het programma onderhouden de